

حفظ نظام در اندیشه و رفتار بنیان گذار

- سرشناسه: جودکی، محمدعلی، ۱۳۵۸-
عنوان و نام پدیدآور: حفظ نظام در اندیشه و رفتار بنیان‌گذار / تالیف محمدعلی جودکی،
مریم لطیفی
مشخصات نشر: تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری: ۳۱۰ ص.
فروست: مرکز اسناد انقلاب اسلامی ۱۱۹۳؛ مطالعات انقلاب اسلامی: ۷.
شابک: ۹۷۸۶۲۲۱۰۲۷۱-۰۴۸۴-۲۵۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه.
یادداشت: نمایه.
موضوع: خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران،
۱۲۷۹-۱۳۶۸ -- دیدگاه درباره جمهوری اسلامی
موضوع: Khomeyni, Ruhollah, Leader and Founder of IRI __ Views
on Islamic Republic
موضوع: خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران،
۱۲۷۹-۱۳۶۸ -- پیام‌ها و سخنرانی‌ها
موضوع: Khomeyni, Ruhollah, Leader and Founder of IRI __
Message and speeches*
شناسه افزوده: لطیفی، مریم، ۱۳۶۲-
شناسه افزوده: مرکز اسناد انقلاب اسلامی
رده‌بندی کنگره: DSR ۱۵۷۴/۵
رده‌بندی دیویی: ۹۵۵/۰۸۴۲
شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۷۹۷۱۴
وضعیت رکورد کتابشناسی: فیبا

عنوان: حفظ نظام در اندیشه و رفتار پیمان‌گذار

تالیف: محمدعلی جوذکی - مریم لطیفی

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۴۰۲

شمارگان: ۵۰۰ قیمت: ۲۵۰۰۰۰ تومان

حروف‌چینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۷۱-۰۴۸-۴

ISBN: 978-622-271-048-4

این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است.

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبه‌روی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

فهرست مطالب

۱۱	..... مقدمه
۱۳	..... پیشگفتار
۱۹	..... فصل اول: چارچوب نظری
۲۱	..... ۱-۱- مفهوم حفظ نظام در فقه شیعی
۲۹	..... ۲-۱- مفهوم‌شناسی حفظ نظام از دیدگاه امام خمینی (ره)
۴۰	..... ۳-۱- نظریه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی
۴۳	..... عناصر و مؤلفه‌های سرمایه‌ی اجتماعی
۴۳	..... اعتماد اجتماعی
۴۸	..... انسجام اجتماعی
۵۰	..... مشارکت اجتماعی
۵۲	..... ۴-۱- جامعه‌ی مدنی
۵۹	..... ۵-۱- نظریه‌ی کنش متقابل نمادین
۶۳	..... مفاهیم مهم نظریه
۶۷	..... اصول و مبانی نظریه‌ی کنش متقابل نمادین
۶۸	..... ۶-۱- نهاد اجتماعی
۷۱	..... ۷-۱- مدل تحلیلی پژوهش

فصل دوم: سرمایه‌ی اجتماعی و حفظ نظام ۷۷

- ۱-۲- شاخص‌های اعتماد اجتماعی از منظر امام خمینی ۷۹
- ۲-۲- شاخص‌های انسجام اجتماعی از منظر امام خمینی ۸۵
- ۳-۲- شاخص‌های مشارکت اجتماعی از منظر امام خمینی ۱۰۰

فصل سوم: نقش مردم در حفظ نظام ۱۱۵

- ۱-۳- توجه به نقش مردم در حکومت ۱۱۷
- ۲-۳- تأمین آسایش و رفاه زندگی مردم ۱۳۱
- ۳-۳- تأمین آزادی مردم ۱۴۱
- ۴-۳- اجرای عدالت اجتماعی و رفع نابرابری‌ها و محرومیت‌زدایی ۱۶۳
- ۵-۳- پشتیبانی از حقوق شخصی (فردی) و اجتماعی شهروندان ۱۷۳

فصل چهارم: نقش نهادهای اجتماعی در حفظ نظام ۱۸۱

- ۱-۴- خانواده ۱۸۳
- ۲-۴- آموزش و پرورش ۱۸۹
- ۳-۴- دین ۱۹۴
- ۴-۴- حکومت ۲۰۹
- ۵-۴- اقتصاد ۲۱۵

فصل پنجم: ارتباط متقابل افراد و حفظ نظام ۲۲۷

- ۱-۵- وظایف و مسئولیت‌های قشرهای مختلف جامعه در حفظ نظام ۲۲۹
- ۱- اساتید (حوزه و دانشگاه) ۲۳۴
- ۲- علما و روحانیون ۲۳۸
- ۳- معلمان ۲۴۶
- ۴- دانش‌آموزان و دانشجویان ۲۵۰
- ۵- نویسندگان ۲۵۶

۲۶۵	۶- حقوق دانان و حکام شرع (قضات).....
۲۶۹	۷- پزشکان و پرستاران.....
۲۷۳	۸- کارمندان.....
۲۷۵	۹- کارگران.....
۲۸۱	۱۰- نظامیان.....
۲۸۹	۱۱- بازاریان.....
۲۹۱	۱۲- کشاورزان.....
۲۹۶	۱۳- عشایر.....
۲۹۹	۱۴- ورزشکاران.....
۳۰۲	۲-۵- شیوه‌های حفظ نظام توسط اقشار اجتماعی.....
۳۰۲	۱- حفظ نظم جامعه و پرهیز از هرج و مرج.....
۳۰۳	۲- پایبندی به احکام اسلامی و حفظ اساس اسلام.....
۳۰۶	۳- مشارکت فعال در دفاع از کشور.....
۳۰۸	۴- تلاش برای حفظ حکومت جمهوری اسلامی.....
۳۱۳	فصل ششم: آسیب‌های اجتماعی و حفظ نظام.....
۳۱۵	۱-۶- بی‌اعتمادی مردم به یکدیگر و حکومت.....
۳۲۶	۲-۶- تفرقه و اختلاف میان مردم و حکومت.....
۳۳۳	۳-۶- عدم مشارکت مردم در امور کشور.....
۳۳۴	۴-۶- نارضایتی مردم از حکومت.....
۳۳۹	۵-۶- ناکارآمدی نهادهای اجتماعی.....
۳۴۱	۶-۶- عدم تعامل سازنده‌ی مردم با یکدیگر.....
۳۴۳	نتیجه.....
۳۴۹	کتابنامه.....

نمایه ۳۵۹

www.ketab.ir

مقدمه

واژه‌ی «نظام» در فقه اسلامی در سه معنای نظام کلان اجتماعی، اساس اسلام و حکومت به کار رفته است و مسئله‌ی «حفظ نظام» در هریک از این معانی به عنوان یکی از کانون‌های توجه فقها در تبیین مسائل فقهی و فتوا، مطرح بوده که گاهی، از باب ضرورت یعنی ضرورت حفظ نظام به عنوان حدوث یک عنوان ثانوی، منجر به صدور حکم ثانوی و ولایی گردیده و گاهی نیز علت و دلیل حکم شرعی و مستند احکام اولیه قرار گرفته است. علاوه بر تأکیدات فقه اسلامی بر مسئله‌ی حفظ نظام، عقل نیز بر ضرورت آن اذعان دارد و سیره‌ی عقلا در طول تاریخ بر آن استقرار و استمرار یافته است. البته در جامعه‌ی دینی حکومت باید براساس موازین دینی و اسلامی باشد، لذا از آن به حکومت دینی و در ساختار فعلی به جمهوری اسلامی تعبیر می‌کنیم.

امام خمینی (ره) از جمله اندیشمندان جهان اسلام است که به این موضوع بسیار مهم توجه نموده و با نظر به هر سه جنبه‌ی حفظ نظام، برای پاسداشت آن، مؤلفه‌های اجتماعی را در بیانات و دیدگاه‌های خود مطرح نموده‌اند به گونه‌ای که از طریق توجه و اتکا به این مؤلفه‌ها، جامعه می‌تواند در راستای حفظ نظام گام بردارد.

یکی از وجوه حفظ نظام، حفظ نظام سیاسی است. اصل وجوب حفظ حکومت اسلامی، مطلبی واضح و روشن و کمتر نیازمند استدلال است. زیرا تمام ادله‌ی نقلی و عقلی وجوب تشکیل حکومت اسلامی در زمان غیبت بر وجوب حفظ و استمرار آن نیز دلالت می‌کند. هرکس به هر دلیل حکومت اسلامی را بپذیرد، لاجرم به پذیرش وجوب حفظ آن نیز حکم خواهد کرد. زیرا در دین اسلام، خلافت و حکومت اسلامی برخاسته از سنن الهی تمامی

شئونات زندگی افراد را دربر می گیرد و این مردم هستند که از یک طرف بانی حکومت و از سویی دیگر پاسداران و حافظان حکومت هستند.

بنابراین مفهوم حفظ نظام در اندیشه‌ی امام خمینی (ره) ناظر بر سه وجه انتظام امور مردم جامعه و جلوگیری از هرج و مرج، حفظ اساس اسلام و دفاع از کیان اسلامی در برابر دشمن داخلی و خارجی و حفظ نظام به مفهوم حفظ حکومت جمهوری اسلامی است که در نوشته پیش‌رو، به تبیین ابعاد جامعه‌شناختی آن پرداخته می‌شود.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی